

Marek Antoni Nowicki

Europejski Trybunał Praw Człowieka – przegląd orzecznictwa (październik– grudzień 2004 r.)

Palestra 50/3-4(567-568), 180-185

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DRAWA CZŁOWIEKA

Marek Antoni Nowicki

Europejski Trybunał Praw Człowieka – przegląd orzecznictwa

(październik–grudzień 2004 r.)

Prawo do życia (art. 2)

Art. 2 nie dotyczy wyłącznie przypadków śmierci w rezultacie użycia siły przez funkcjonariuszy państwa, ale nakłada na państwo obowiązek podjęcia kroków koniecznych dla ochrony życia osób pozostających pod jego jurysdykcją. Obowiązek ten należy interpretować w sposób pozwalający uznać, iż istnieje również w związku z wszelką działalnością – publiczną lub nie – zagrażającą życiu, tym bardziej z działalnością przemysłową z natury niebezpieczną, taką jak prowadzenie wysypiska śmieci.

*Orzeczenie Öneriyildiz v. Turcja, 30.11.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 48939/99, § 71.*

Obowiązek państwa podjęcia odpowiednich kroków dla ochrony życia obejmuje przede wszystkim podstawową powinność stworzenia ram prawnych i administracyjnych umożliwiających skuteczne odstraszenie od powodowania zagrożeń prawa do życia.

*Orzeczenie Öneriyildiz v. Turcja, 30.11.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 48939/99, § 89.*

Chroniąc prawo do życia, można również powoływać się na prawo do informacji.

*Orzeczenie Öneriyildiz v. Turcja, 30.11.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 48939/99, § 90.*

W razie utraty życia w okolicznościach mogących rodzić odpowiedzialność państwa, art. 2 wymaga zapewnienia w miarę możliwości odpowiedniej reakcji – sądowej lub innej – aby zapewnić prawidłową ochronę prawa do życia – prawną i administracyjną oraz ściganie i karanie każdego naruszenia.

*Orzeczenie Öneriyildiz v. Turcja, 30.11.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 48939/99, § 91.*

Jeśli naruszenie prawa do życia lub integralności fizycznej nie było zamierzone, obowiązek istnienia skutecznego systemu sądowego nie musi oznaczać konieczności wszczęcia postępowania karnego w każdej sprawie, jeśli wystarczają dostępne pokrzywdzonym środki administracyjne, cywilne lub nawet dyscyplinarne.

*Orzeczenie Öneriyildiz v. Turcja, 30.11.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 48939/99, § 92.*

W sprawach dotyczących pozbawienia życia interpretacja art. 2, z której wynika obowiązek prowadzenia urzędowego śledztwa, jest uzasadniona nie tylko dlatego, że zarzut takiego przestępstwa prowadzi do odpowiedzialności karnej, ale również z tego powodu, że często informacje o prawdziwych okolicznościach śmierci są lub mogą być w dużym stopniu dostępne wyłącznie dla funkcjonariuszy państwa lub organów władzy.

*Orzeczenie Öneriyildiz v. Turcja, 30.11.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 48939/99, § 93.*

Jeśli zaniedbanie funkcjonariuszy państwa lub jego organów nie ograniczało się do błędnej oceny lub niedbalstwa, bo władze – świadome możliwych skutków i lekceważące swoje uprawnienia – nie podjęły środków koniecznych i wystarczających do usunięcia ryzyka związanego z działalnością niebezpieczną, odmowa ścigania i oskarżenia odpowiedzialnych za zagrożenie życia może oznaczać naruszenie art. 2, niezależnie od innych środków prawnych, które jednostka mogła podjąć z własnej inicjatywy.

*Orzeczenie Öneriyildiz v. Turcja, 30.11.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 48939/99, § 93.*

System sądowy wymagany w art. 2 musi zapewniać niezależne i urzędowe śledztwo, spełniające minimalne standardy skuteczności i umożliwiające stosowanie – w stopniu wynikającym z ustaleń śledztwa – sankcji karnych w razie utraty życia w rezultacie niebezpiecznej działalności. Władze muszą wtedy działać z przykładową pilnością i szybko, z własnej inicjatywy podejmując śledztwo mające doprowadzić do ustalenia okoliczności incydentu, ewentualnych braków systemu kontroli i zaniedbań funkcjonariuszy państwa lub jego organów.

*Orzeczenie Öneriyildiz v. Turcja, 30.11.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 48939/99, § 94.*

Wymagania art. 2 wykraczają poza stadium urzędowego śledztwa, jeśli sprawa została wniesiona do sądu. Całe postępowanie, w tym proces sądowy, musi spełniać wymagania prawnej ochrony życia.

*Orzeczenie Öneriyildiz v. Turcja, 30.11.2004 r.,
Wielka Izba, skarga nr 48939/99, § 95.*

Zakaz tortur (art. 3)

W razie groźby samobójstwa osoby, która ma być wydalona, państwo nie musi zaniechać wykonania swojej decyzji, jeśli podejmie kroki uniemożliwiające jej spełnienie.

*Decyzja Dragan i inni v. Niemcy, 7.10.2004 r.,
Izba (Sekcja III), skarga nr 33743/03.*

W związku z zarzutem braku możliwości odpowiedniego leczenia choroby w kraju docelowym Trybunał podkreślił, że gorsza pod tym względem sytuacja niż w kraju wydającym nie ma rozstrzygającego znaczenia z punktu widzenia stosowania art. 3.

*Decyzja Dragan i inni v. Niemcy, 7.10.2004 r.,
Izba (Sekcja III), skarga nr 33743/03.*

Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego (art. 5 ust. 1)

Ust. 1

Lista wyjątków od prawa do wolności zawarta w art. 5 ust. 1 jest wyczerpująca i wymaga ścisłej interpretacji zgodnej z celem tego przepisu: ochrony przed arbitralnym pozbawieniem wolności. Trybunał musi więc szczególnie wnikliwie badać powody opóźnienia wykonania postanowienia o zwolnieniu.

*Orzeczenie Bojinov v. Bułgaria, 28.10.2004 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 47799/99, § 36.*

Pewna zwłoka ze zwolnieniem jest często nieunikniona, musi być jednak jak najkrótsza.

*Orzeczenie Bojinov v. Bułgaria, 28.10.2004 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 47799/99, § 37.*

Ust. 1 lit. e

Przy ocenie, czy doszło do pozbawienia wolności, główne znaczenie ma to, czy personel szpitala nadzorował całkowicie i skutecznie opiekę nad pacjentem i jego poruszanie się. Fakt, iż pacjent nie mógłby opuścić szpitala dobrowolnie, oznacza, iż był pod stałym nadzorem i kontrolą. W takiej sytuacji wchodzi w grę pozbawienie wolności.

*Orzeczenie H.L. v. Wielka Brytania, 5.10.2004 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 45508/99, § 91.*

Prawo do rzetelnego procesu sądowego (art. 6 ust. 1)

Postępowanie prowadzone pod nieobecność nie jest niezgodne z art. 6 Konwencji. Brak możliwości ponownego rozpatrzenia, po wysłuchaniu oskarżonego z poszanowaniem art. 6 Konwencji, podstaw faktycznych i prawnych oskarżenia – jeśli nie ustalono, iż zrezygnował z prawa do stawienia się przed sądem i obrony – oznacza zaprzeczenie wymiaru sprawiedliwości.

*Orzeczenie Sejdic v. Włochy, 10.11.2004 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 56581/00, § 30.*

Zawiadomienie oskarżonego o postępowaniu karnym jest tak ważne, iż musi spełniać warunki dotyczące formy i treści, gwarantujące mu skuteczne korzystanie ze swoich praw. Wynika to również z art. 6 ust. 3 lit. a Konwencji. Nie wystarczy mglista i nieoficjalna wiedza.

*Orzeczenie Sejdic v. Włochy, 10.11.2004 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 56581/00, § 35.*

Jeśli nie można uznać, iż skazany zrezygnował w sposób niebudzący wątpliwości ze stawiennictwa przed sądem, musi on mieć możliwość doprowadzenia do ponownego roz-

strzygnięcia przez sąd o zasadności oskarżenia. Możliwość uzależniona od dowodów nie spełnia warunków art. 6 Konwencji.

*Orzeczenie Sejdivic v. Włochy, 10.11.2004 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 56581/00, § 39.*

Nie tylko oskarżonym, ale i obrońcom należy umożliwić udział w rozprawie, odpowiadanie na pytania i argumentowanie bez nadmiernego zmęczenia. Możliwość wydania właściwego wyroku przez sędziów i przysięgłych wymaga, aby mieli warunki do pełnej koncentracji uwagi.

*Orzeczenie Makhfi v. Francja, 19.10.2004 r.,
Izba (Sekcja II), skarga nr 59335/00, § 40.*

Domniemanie niewinności (art. 6 ust. 2)

Domniemania faktyczne lub prawne nie są zakazane, muszą być jednak proporcjonalne do celu, do którego państwo dąży.

*Decyzja Falk v. Holandia, 19.10.2004 r.,
Izba (Sekcja II), skarga nr 66273/01
– dot. ukarania grzywną właściciela samochodu,
prowadzonego przez inną, nieustaloną osobę.*

Publikacja fotografii podejrzanych, przeciwko którym toczy się postępowanie karne, nie musi oznaczać naruszenia domniemania niewinności. Władze mogą informować opinię publiczną o toczących się śledztwach karnych, z zastrzeżeniem wymaganej dyskrekcji i rezerwy. W razie ujawnienia obiektywnych informacji o postępowaniu karnym powinny one być pozbawione ocen lub przesądzania winy.

*Orzeczenie Y.B. i inni v. Turcja, 28.10.2004 r.,
Izba (Sekcja III), skargi nr 48173/99 i 48319/99, § 47–48
– dot. oświadczeń prasowych policji na temat podejrzanych i fotografowania
przez dziennikarzy jeszcze przed postawieniem ich przed sędzią.*

Zasady rzetelnego procesu sądowego należy interpretować w sposób gwarantujący stronie skuteczny środek prawny umożliwiający wykonanie wyroku wydanego na jej korzyść.

*Orzeczenie Qufaj CO. SH.PK. v. Albania, 8.11.2004 r.,
Izba (Sekcja III), skarga nr 54268/00, § 41.*

Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego (art. 8)

Art. 8 nie zawiera żadnego wyraźnego warunku proceduralnego. Proces prowadzący do ingerencji musi być jednak rzetelny, z odpowiednim poszanowaniem interesów jednostki chronionych w art. 8. Należy więc oceniać całość procedury, zwłaszcza politykę i podjęte decyzje, stopień uwzględnienia argumentów osób zainteresowanych i gwarancje proceduralne. Podstawą decyzji muszą być wyczerpujące i sprawdzalne dane o wszystkich aspektach sprawy.

*Orzeczenie Taskin i inni v. Turcja, 10.11.2004 r.,
Izba (Sekcja III), skarga nr 46117/99, § 118.*

Skomplikowane kwestie polityki ochrony środowiska i ekonomicznej wymagają, aby proces podejmowania przez państwo decyzji obejmował odpowiednie badania i studia,

umożliwiający ocenę możliwych negatywnych skutków określonych działań na środowisko z poszanowaniem praw jednostki i zachowaniem właściwej równowagi konkurujących interesów. Należy zapewnić dostęp opinii publicznej do wyników tych studiów i informacji o zagrożeniu.

*Orzeczenie Taskin i inni v. Turcja, 10.11.2004 r.,
Izba (Sekcja III), skarga nr 46117/99, § 119.*

Osoby zainteresowane muszą mieć możliwość odwołania się do sądu od każdej decyzji, działania lub zaniechania, jeśli ich interesy lub uwagi nie były wystarczająco uwzględnione.

*Orzeczenie Taskin i inni v. Turcja, 10.11.2004 r.,
Izba (Sekcja III), skarga nr 46117/99, § 119.*

Art. 8 nie zawiera żadnych wyraźnych postanowień dotyczących nazwisk. Jest ono jednak – jako środek identyfikacji osoby i związków rodzinnych – składnikiem życia prywatnego i rodzinnego. Interes publiczny nakazujący regulację sposobu używania nazwisk niczego pod tym względem nie zmienia.

*Orzeczenie Ünal Tekeli v. Turcja, 16.11.2004 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 29865/96, § 42.*

Państwa mają pewną swobodę oceny środków wyrażenia jedności rodzinnej. Art. 14 wymaga jednak, aby stosowane były sprawiedliwie do mężczyzn i kobiet, chyba że istniały nieodparte racje uzasadniające różnicę traktowania.

*Orzeczenie Ünal Tekeli v. Turcja, 16.11.2004 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 29865/96, § 58.*

Postęp w sferze równości płci w państwach Rady Europy, a zwłaszcza znaczenie zasady niedyskryminacji, nie pozwala państwu zmuszać do wyrażania jedności rodziny przez nazwisko męża.

*Orzeczenie Ünal Tekeli v. Turcja, 16.11.2004 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 29865/96, § 64.*

Ewolucja w ONZ wskazuje na uznanie prawa każdego partnera w małżeństwie do zachowania własnego nazwiska lub jednakowego głosu przy wyborze nazwiska dla rodziny. Państwa Rady Europy coraz bardziej zgadzają się, iż należy zapewnić równoprawny wybór nazwiska rodzinnego przez oboje małżonków.

*Orzeczenie Ünal Tekeli v. Turcja, 16.11.2004 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 29865/96, § 60–61.*

Domem jest zwykle miejsce – fizycznie zdefiniowana przestrzeń – na której rozwija się życie prywatne i rodzinne.

*Orzeczenie Pilar Moreno Gómez v. Hiszpania,
16.11.2004 r., Izba (Sekcja IV), skarga nr 4143/02, § 53.*

Jednostka ma prawo do poszanowania domu, a więc nie tylko prawo do rzeczywistej fizycznej przestrzeni, ale do spokojnego korzystania z niej. Naruszenia nie ograniczają się do konkretnych fizycznych działań, jak wejście bez zezwolenia do czyjegoś domu, ale również

takich, jak hałas, emisje, odór lub inne formy ingerencji. Do naruszenia prawa do poszanowania domu dochodzi, gdy nie można korzystać z jego wygód.

*Orzeczenie Pilar Moreno Gómez v. Hiszpania, 16.11.2004 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 4143/02, § 53.*

Art. 8 chroni w istocie jednostkę przed arbitralną ingerencją władz publicznych. Może zobowiązywać władze do działań zapewniających poszanowanie życia prywatnego nawet w stosunkach między jednostkami, np. przez działania wstrzymujące naruszenia ze strony osób trzecich.

*Orzeczenie Pilar Moreno Gómez v. Hiszpania, 16.11.2004 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 4143/02, § 55.*

Regulacje dotyczące nazwisk mogą ingerować w korzystanie z prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, jeśli powodują widoczną różnicę między zapisem przyjętym i oryginalnym nazwiska, wyraźną na tyle, że nieuprzedzony obserwator ma wątpliwość, iż chodzi o to samo nazwisko.

*Decyzja Mentzen alias Mencena v. Łotwa, 7.12.2004 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 71074/01.*

Państwa mają szeroki margines swobody zapisu nazwisk i imion pochodzenia obcego w dokumentach oficjalnych.

*Decyzja Mentzen alias Mencena v. Łotwa, 7.12.2004 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 71074/01.*

W związku z kwestią konieczności wielokrotnych przeszukań prowadzonych przez policję w ramach masowej operacji poszukiwania dowodów i konfiskat, pod nieobecność podejrzanego, na podstawie nieprecyzyjnych nakazów, nieograniczających praktycznie zakresu śledztwa, Trybunał stwierdził, iż jeśli nawet konieczne było przekazanie przez sędziego śledczego policji sądowej swoich uprawnień do przeszukania, nakaz powinien zawierać minimalne choćby wskazówki ograniczające zakres uprawnień policji i umożliwiające kontrolę poszanowania określonych w ten sposób granic śledztwa. Sędzia ma w szczególności obowiązek wskazać poszukiwane przedmioty.

*Orzeczenie Van Rossem v. Belgia, 9.12.2004 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 41872/98, § 45–50.*